



Príčiny a dôsledky hromadnej migrácie Rómov do štátov EÚ

Juliana Krokusová, Ústav regionálnych a národnostných štúdií Prešovskej univerzity
v Prešove, francova@fhpv.unipo.sk

KROKUSOVÁ, Juliana. The reasons and consequences of a mass emigration of Romanies into the EU states. *Individual and Society*, 2007, Vol. 10, No. 3.

In the second half of the 1990s there appeared a new phenomenon in the European space - a mass emigration of the Slovak Romanies into the EU states, especially to the Great Britain, Belgium and Finland. Not only the Slovak, but also many European masmedia have payed a great attention to this problem. The portrait of Slovakia abroad has negatively changed and the country has been considered even an undemocratic and racist. The situation has also been getting complicated by establishing and following withdrawal of visa requirement. The situation roused the resentment of the Slovak citizens and perplexed the traveling into the EU states. This condition, however, has revealed many limitations within the migration politics of the EU as a whole. It has also pointed at bad living conditions of Romanies in Slovakia and at their own passivity and illegal background what had initiated their mass leaving. At present Romanies are still migrating for job abroad, but not of a mass character. The open market enables them to find work and to change their actual lifestyle.

Emigration. Romanies. EU.

Úvod

V druhej polovici deväťdesiatych rokov 20 stor. sa v európskom priestore objavil nový fenomén - hromadná migrácia Rómov. Na prvý pohľad nejde o nič nové a nezvyčajné. Pojmy ako kočovníctvo, migrácia a bohužiaľ aj násilná deportácia sú prepojené s týmto národom od ich odchodu z pravlasti Indie až po súčasnosť. Túžba po slobode a pohybe je hlboko zakorenená v ich kultúre a mentalite. Sú to ľudia, ktorí sú doma všade a vlastne nikde. Je to osud národa, ktorého história sa neviaže ku konkrétnemu územiu. V európskom priestore, ktorý funguje na báze národných štátov, je vymedzenie ich životného priestoru a začlenenie do spoločenských štruktúr a politického a právneho poriadku naozaj problematické. Ak sa aj „povznesieme“ nad historicko-geografické a politicko-spoločenské problémy, stále nám zostáva problém kultúrno-etnologický a etymologický. Vynára sa tu niekoľko sporných bodov a otázok, na ktoré neexistujú jednoznačné odpovede. Už mnoho rokov prebiehajú vedecké aj laické diskusie na tému, či považovať Rómov za národ alebo etnikum. Používať pomenovanie Róm alebo Cigán. Tieto skutočnosti sa odrážajú aj v spôsobe identifikácie a chápaní sociálneho umiestnenia. V súvislosti s identifikáciou je potrebné rozlišovať medzi „seba-identifikáciou“ (vnútorná) a identifikáciou inými“ (vonkajšia) (Brubaker - Cooper, 2000, In: Findor, 2005). Väčšina Rómov sa odmieta identifikovať s pomenovaním Cigán, pretože pôsobí pejoratívne a niekedy sa dokonca používa v zmysle nadávky. Slovo cigán sa často používa ako synonymum k slovám klamár, zlodej, vandal. Pomenovanie Róm je pre nich prijateľnejšie. Aj tak vysoké percento sa odmieta stotožniť so svojim pôvodom a označením slovom Róm. Je za tým pocit akejsi hanby a strach zo sociálnej neistoty a spoločenského odmietnutia.

Príčiny migrácie

Migráciu je možné vo všeobecnej rovine vnímať ako prechod človeka, rodiny, či celých sociálnych skupín,

z jedného sociálneho prostredia do iného. Jej príčin je nespočetne mnoho, všeobecne však možno povedať, že ich najväčšia časť súvisí s poruchami v štruktúre spoločnosti, z ktorej ľudia odchádzajú (Jurásková, 2003).

Migrácia je fenomén, ktorý sa objavuje v celej histórii ľudstva. V súčasnom svete globalizácie ekonomík a integrácie trhov naberá na aktuálnosti. Ide o pomerne zložitý jav, ktorý môžeme skúmať z viacerých hľadísk.

Vo všeobecnosti môžeme faktory, ktoré ovplyvňujú migráciu rozdeliť do dvoch skupín: **tzv. push faktory** (faktory vytlačania) a **tzv. pull faktory** (faktory priťahovania). Do prvej skupiny patrí predovšetkým vysoká hustota obyvateľstva, zlé ekonomické a sociálne podmienky, nízka životná úroveň, nestabilná politická situácia, rôzne formy utlačania a prenasledovania. Do druhej skupiny môžeme zaradiť dopyt po pracovnej sile, priaznivé politické prostredie (dodržiavanie občianskych a politických práv a slobôd), výhodné politické a sociálne podmienky pre prisťahovalcov, možnosť získania pôdy na poľnohospodárske účely a pod. Ide o individualistickú teóriu, ktorá predpokladá, že jedinci sa racionálne správajú z hľadiska svojich ekonomických záujmov (Kotvanová - Szép, 2002). Ide o zjednodušenú teóriu, ktoré nazerá na problém skôr v teoretickej rovine, avšak nevystihuje v plnej miere zložitost a prepojenost faktorov, ktoré migráciu determinujú.

Mnohí autori zdôrazňujú, že množstvo konkrétnych podmienok a okolností takému modelu nezodpovedá, čo spôsobuje problémy pri aplikácii modelu push a pull faktorov v analýze súčasnej migrácie. Často sa argumentuje tým, že migráciu treba chápať ako kolektívny fenomén, ktorý nie je založený na individuálnom rozhodovaní migrantov, ale na napĺňaní určitých stratégií väčších, či menších skupín, komunit. Ide teda skôr o kolektívne rozhodnutie. V takomto chápaní sa migrácia stáva súčasťou globalizujúceho politického a ekonomického systému (Castles - Miller, 1998, In: Kotvanová - Szép, 2002).

Migrácia Rómov do krajín EÚ je jedným z prípadov migrácie rodín, či celých komunít zo Slovenska a má svoje špecifické črty a príčiny. Z hľadiska majority má podobu odlučovania sa Rómov od prostredia, ktoré im poskytlo domov, je chápaná ako dôkaz ich nelojálnosti a dostala hanlivé označenie ako „etnoturistika“, vedená motívom bezpracne získať prostriedky z bohatších sociálnych fondov krajín EÚ. Z hľadiska rómskej komunity je migrácia dôsledkom zlých životných podmienok, diskriminácie a prejavov rasizmu v spoločnosti a nedodržiavania ľudských a menšinových práv.

Migráciu Rómov je však potrebné posudzovať aj v kontexte procesu sociálneho vylučovania Rómov zo spoločnosti v priebehu transformácie. Obdobie socializmu do veľkej miery spôsobilo rozpad tradičných rómskych komunít. Výsledkom bol vznik ich klientskej závislosti na paternalistickom štáte. Politické a spoločenské zmeny preto viac dezorientovali Rómov ako majoritnú populáciu. Rómovia prakticky zo dňa na deň stratili nadobudnuté sociálne istoty. Veľká časť rómskej komunity sa v období socializmu stala, vďaka násilným administratívnym opatreniam, súčasťou spoločnosti na Slovensku a po roku 1989 sú z nej vylučovaní. Migrácia je jednou z ich odpovedí na tento proces (Jurásková, 2003).

Chronológia migračných vln Rómov do štátov EÚ

Prvé žiadosti slovenských Rómov o azyl boli evidované už v roku 1993 v Holandsku. Neišlo o hromadnú migráciu Rómov a nevyvolalo to rozruch v médiách ako k tomu došlo v neskoršom období. Výraznejšie migračné pohyby Rómov zo Slovenska a ďalších stredoeurópskych krajín sa začali v lete a na jeseň v roku 1997, kedy približne 800 Rómov zo Slovenska a Českej republiky požiadalo o štatút utečenca. Zo všetkých žiadateľov udelili britské úrady v apríli 1998 azyl šiestim Rómom zo Slovenska.

Prvá migračná vlna Rómov do Veľkej Británie sa zdvihla na jeseň 1998, keď viac ako tisícdvisto Rómov pricestovalo do Veľkej Británie a požiadalo o azyl. Tieto udalosti sa niesli v duchu silnej medializácie a tlaku spoločnosti. Bol vyvíjaný silný tlak na riešenie vzniknutej situácie. Hlavným motívom boli obavy občanov zo zavedenia vízovej povinnosti. Tieto obavy sa nakoniec naplnili a v októbri 1998 Veľká Británia zaviedla vízovú povinnosť voči občanom Slovenskej republiky.

Následne pokračovala **druhá vlna rómskej migrácie do Belgicka**. O politický azyl požiadalo okolo 500 Rómov zo Slovenska, avšak iba 3 žiadosti boli vybavené kladne. Na základe dohody medzi vládami SR a Belgicka sa pripravoval organizovaný návrat Rómov na Slovensko. Postup polície v Gente, ktorá sústredila Rómov v stredisku pre emigrantov neďaleko letiska, vyvolal vlnu protestov. Uskutočnili sa demonštrácie, protesty aktivistov za ľudské práva, tieto udalosti poslúžili aj niektorým belgickým politikom. Neadekvátnosť postupu potvrdilo aj rozhodnutie súdu pre ľudské práva v Štrasburgu z februára 2002 v prospech rodiny Čonkovicov, ktorí žalovali Belgické kráľovstvo za postup pri deportácii slovenských Rómov z Belgicka.

Tretia migračná vlna bola zameraná na **škandinávске krajiny**, kde bolo zaevidovaných okolo 2000 žiadostí o azyl. Začalo to v lete 1999 hromadným odchodom Rómov do Fínska, ktoré od 6. júla 1999 na 4 mesiace zaviedlo vízovú povinnosť. Fínsko dokonca vyslalo na Slovensko pozorovateľov, ktorí sa mali oboznámiť so životnou úrovňou Rómov, predovšetkým na východnom Slovensku.

Po náraste žiadostí o azyl podobne postupovalo aj Dánsko a Nórsko, ktoré zaviedli vízovú povinnosť. Cieľovou destináciou žiadateľov o azyl sa stalo aj Švédsko, to však nakoniec nepristúpilo k zavedeniu vízovej povinnosti.

Rok 2000 sa niesol v znamení opakovaného zavádzania a rušenia vízovej povinnosti zo strany spomínaných štátov, predovšetkým zo strany Belgicka a Fínska, v závislosti od kolísania počtu žiadostí o azyl. Zaznamenaný bol aj nárast počtu žiadostí o azyl v Českej republike zo strany slovenských Rómov.

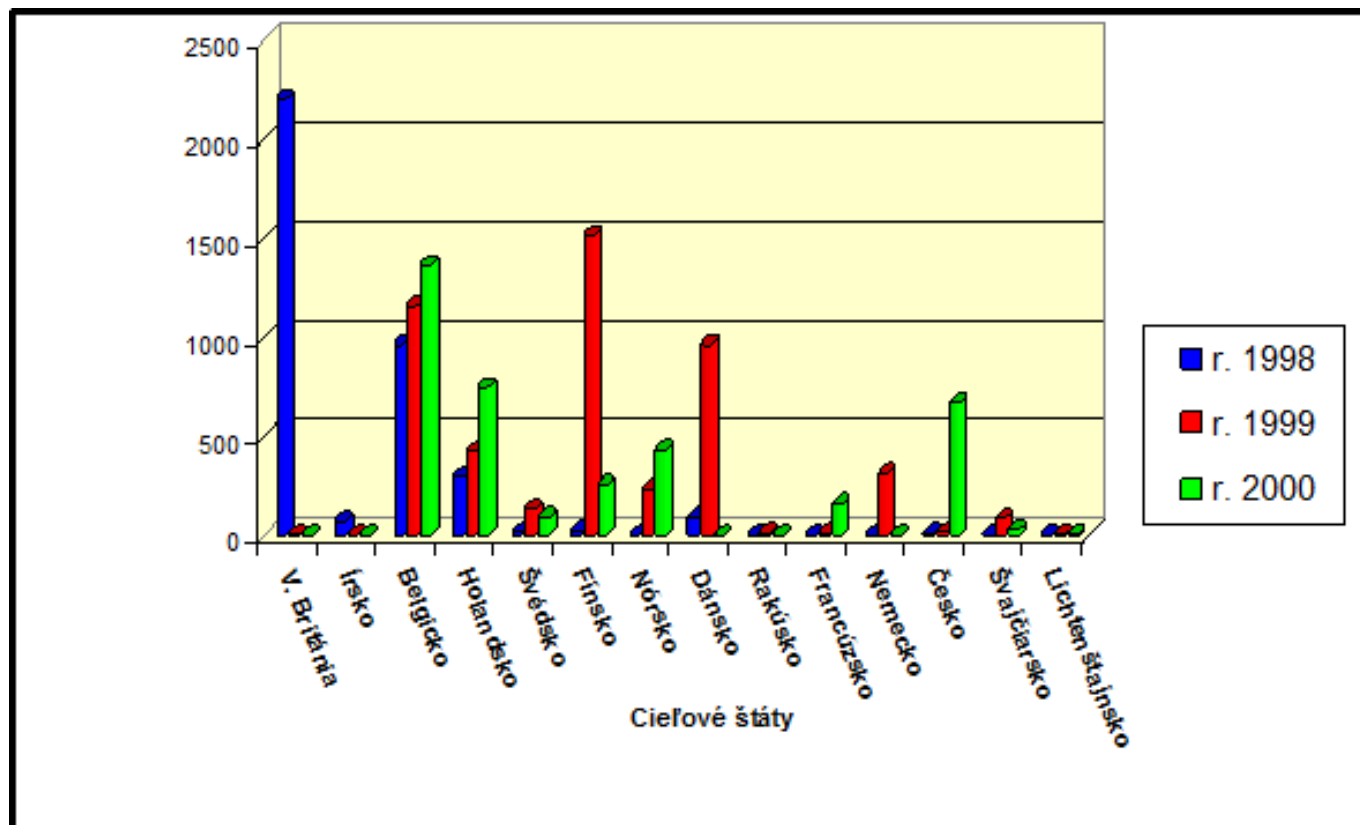
Ďalšie **štyri migračné vlny** boli zamerané na **Belgicko** v rokoch 1999-2001. Celkovo bolo migráciou slovenských Rómov najviac postihnuté Belgické kráľovstvo, ktoré od roku 1998 zaznamenalo päť migračných vlín.

Tab. 1 Žiadosti o azyl slovenských Rómov v štátoch EÚ (žiadosti / priznané azyly)

Krajina	r. 1998	r. 1999	r. 2000	Vízová povinnosť
V. Británia	2207/12	2/0	0/0	(víza od 7.10.1998)
Írsko	69/0	0/0	0/0	(víza od 10.10.1998)
Belgicko	965/3	1161/0	1368/0	(víza 13.4.-1.8.2000, 5.9 - 10.4.2001)
Holandsko	293/0	424/0	747/0	
Švédsko	17/0	132/0	88/0	
Fínsko	20/0	1516/0	251/0	(víza 7.7.- 6.11.1999, 15.1. - 15.7.2000)
Nórsko	0/0	230/0	429/5	(víza 27.7.-6.11.1999, 7.12.99 - 16.8.2000)
Dánsko	90/15	967/1	0/0	(víza od 30.11.1999- 25.3.2001)
Rakúsko	0/0	11/0	0/0	
Francúzsko	0/0	12/0	cca 40 rodín	
Nemecko	0/0	313/0	0/0	
Česko	6/0	13/0	673/0	
Švajčiarsko	0/0	85/0	27/0	
Lichtenštajnsko	0/0	1/0	2/0	

Zdroj: Spoločná informácia ministra vnútra SR, ministra zahraničných vecí SR, riaditeľa SIS a podpredsedu vlády SR P. Csákyho o opatreniach proti obmedzeniu odchodu Rómov do zahraničia, 2000

Graf 1 Žiadosti o azyl slovenských Rómov v štátoch EÚ



Hromadné migrácie a nárast žiadostí o azyl slovenských Rómov postupne viedli k zavedeniu vízovej povinnosti voči občanom SR zo strany Veľkej Británie, Írska, Fínska, Nórska, Dánska a Belgicka (tab. 1 a 2). O migrácii Rómov a o Slovensku sa začalo otvorene hovoriť aj v medzinárodnom meradle. V rámci Slovenska sa začali dvíhať protirómske nálady, predovšetkým kvôli zavedeniu vízovej povinnosti a prezentovaniu Slovenska v zahraničí ako nedemokratického a rasistického štátu.

Tab. 2 Chronológia zmien vízového režimu vo vzťahu k SR

r. 1998	
8.10.1998	Veľká Británie zaviedla vízovú povinnosť pre občanov SR.
15.10.1998	Írsko informovalo o dočasnom zavedení víz pre občanov SR od 19. októbra.
r. 1999	
7.7.1999	Fínsko dočasne na štyri mesiace zaviedlo pre občanov SR vízovú povinnosť.
26.7.1999	Nórsko zaviedlo dočasnú vízovú povinnosť pre SR.
7.11.1999	Prestala platiť dočasná vízová povinnosť pre občanov SR zo strany Fínska a Nórska.
30.11.1999	Dánsko zaviedlo dočasnú vízovú povinnosť voči občanom SR.
7.12.1999	Nórske kráľovstvo zaviedlo pre občanov SR vízovú povinnosť.
r. 2000	
15.1.2000	Platnosť nadobudla vízová povinnosť pre občanov SR zo strany Fínska.
13.4.2000	Platnosť nadobudla rozhodnutie belgickej vlády o vízovej povinnosti pre občanov SR
18.4.2000	MZV Luxemburska oznámilo, že mieni od 20.4. dočasne obnoviť víza pre občanov SR.
17.5.2000	Luxembursko obnovilo bezvízový styk.
1.8.2000	Belgicko obnovilo bezvízový režim so Slovenskom.
16.8.2000	Nórsko zrušilo víza pre občanov SR.

5.9.2000	Belgicko obnovilo vízovú povinnosť pre občanov SR.
r. 2001	
25.3.2001	Dánsko zrušilo víza pre občanov SR.
10.4.2001	Belgicko obnovilo bezvízový styk so SR.

Zdroj: Spoločná informácia ministra vnútra SR, ministra zahraničných vecí SR, riaditeľa SIS a podpredsedu vlády SR P. Csákyho o opatreniach proti obmedzeniu odchodu Rómov do zahraničia, 2000

Obraz Slovenska v štátoch EÚ

Do roku 1997, resp. 1998 sa tzv. „rómsky problém“ dotýkal prevažne štátov strednej a juhovýchodnej Európy. Hromadná migrácia Rómov do západnej Európy a škandinávskych štátov odštartovala lavínu, ktorá odhalila viacero problémov. V prvom rade poukázala na naliehavosť riešenia rómskej problematiky v celoeurópskom kontexte. Vo výraznej miere poukázala na vážne nedostatky v riešení migrácie a prisťahovalectva ako takého. Do istej miery odhalila pokrytecký, konzervatívny a nedôverčivý postoj členských štátov EÚ voči kandidátskym a neskôr členským štátom zo strednej Európy. Všetky tieto udalosti v konečnom dôsledku ovplyvnili obraz Slovenska v Európskej únii. V niektorých krajinách kritika Slovenska nadobudla nevídané rozmery. V belgických novinách bolo Slovensko prezentované ako nedemokratický, nacionalistický a rasistický štát. Tieto informácie, podľa ktorých je situácia rómskej a maďarskej menšiny v SR žalostná, potvrdzoval aj Pierre Gillet z Výboru pre ľudské práva v strednej a východnej Európe. Začiatkom roku 2000 začala proti Slovensku diskreditačnú kampaň belgická mimovládna organizácia Opre Roma a jej predstaviteľ Wolf Bruggen. Vo fínskych novinách sa objavovali články o Slovensku, ako o krajine v ktorej dochádza k rasovému prenasledovaniu, nemôže sa stať členom Európskej únie. Bezprostredne po zavedení vízovej povinnosti sa správa objavila na prvých stranách všetkých popredných fínskych denníkov a problému sa médiá venovali v širokom priestore. Zároveň boli z Belgicka a Fínska na Slovensko vyslané misie, ktoré mali preskúmať životné podmienky slovenských Rómov a dôvody ich migrácie. (Spoločná informácia..., 2000)

Hromadné odchody Rómov do zahraničia a žiadosti o azyl z dôvodu zlých životných podmienok na Slovensku sa stali mediálnou témou číslo jeden aj na Slovensku. Táto téma bola „pretriasaná“ v televízii, novinách a na rôznych diskusných fórach. Po tom ako začali viaceré európske štáty zvažovať zavedenie vízovej povinnosti a Slovensko bolo prezentované v zahraničí v negatívnom svetle, začal sa stupňovať odmietavý postoj voči Rómom. Zavedením víz viacerými európskymi štátmi sa tieto emócie ešte viac umocnili. Predovšetkým mladá generácia dávala najavo svoj nesúhlas a rozhorčenie. Opakované zavádzanie a rušenie vízovej povinnosti celú situáciu ešte viac skomplikovalo a spôsobilo veľa problémov a nejasností na hraniciach.

Organizovanosť a kriminálne pozadie migrácie

V súvislosti s odchodmi Rómov do zahraničia sa neustále vynára otázka ich spontánnosti alebo organizovanosti. V súčasnosti môžeme konštatovať, že pôvodne spontánne, ekonomicky motivované odchody postupne prerástli do čoraz organizovanejšej cielenej migrácie. Jej hlavným dôvodom bola existujúca kritická sociálna a ekonomická situácia rómskeho spoločenstva na Slovensku. Za hromadným odchodom Rómov stálo viacero skupín, ktorí z toho profitovali.

Kriminálne pozadie migrácie predstavovali predovšetkým úžerníci (len na Slovensku ich vtedy pôsobilo viac ako sto), falšovatelia dokladov (s medzinárodnou pôsobnosťou), prepravcovia a ďalšie osoby aj z radov samotných migrujúcich Rómov, ktorí z účasti na organizovaní migrácie bezprostredne ekonomicky profitovali. Táto štruktúra sa stala súčasťou organizovaného zločinu, pre ktorý je ilegálna migrácia čoraz lukratívnejšou oblasťou pôsobenia.

Významnú skupinu, ktorá tiež profitovala na emigrácii Rómov, tvorili rôzne zahraničné, medzinárodne pôsobiace organizácie. Išlo predovšetkým o medzinárodné rómske organizácie, kontroverzné skupiny (aj jednotlivci) zaoberajúce sa ochranou ľudských práv napr. Opre Roma, či ďalšie skupiny, ktoré sú spomínané tak v súvislosti s Belgickom, ako aj s organizovaním odchodu maďarských Rómov do Francúzska. Tieto organizácie využili silnú mediálnu kampaň, ktorá sa rozvíjala na sebazviditeľnenie. Vystupovali v médiách a zasadzovali za ľudské práva, za práva Rómov a za zlepšenie ich životných podmienok. Pod rúškom prezentovania „oblúbených fráz“ v konečnom dôsledku sledovali len vlastný prospech a záujmy.

Z emigrácie Rómov čiastočne profitovali aj predstavitelia rómskej politickej reprezentácie. Hrozbu rómskej emigrácie a jej medzinárodný dosah, najmä v spojitosti s integračnými ambíciami SR, využívali ako nátlakový prostriedok na posilnenie svojho postavenia pri financovaní programov na riešenie postavenia rómskej menšiny a na získanie vplyvu v rámci rómskych samospráv pri rozdeľovaní vyčlenených finančných prostriedkov. V médiách rómski politici migráciu otvorene nepodporovali a odmietali jej organizovanosť. Podľa nich je dôvodom emigrácie zlá sociálna situácia, nemožnosť získať zamestnanie a v neposlednom rade diskriminácia Rómov a prejavy rasizmu.

Hromadný odchod Rómov do zahraničia a silnú medializáciu využili aj slovenskí politici, hlavne opoziční. Rómska problematika je obľúbená a často pretriasaná téma. Je jednoduché kritizovať súčasný stav, poukazovať na ľahostajnosť a nedostatočné riešenie a predkladať katastrofické scenáre ak sa situácia nebude urýchlene riešiť.

Podobná situácia nastala aj v cieľových štátoch rómskej migrácie. Opoziční politici využili vzniknutú situáciu na kritiku vládnych štruktúr za neriešenie otázky prisťahovalectva.

Súčasný trendy v migrácii

Aj keď „migračný boom“ z rokov 1998-2001 už opadol, otázka migrácie Rómov do zahraničia ostáva stále aktuálna. Prešla však určitými zmenami. Spočiatku mala charakter skôr politickej emigrácie - žiadosti o azyl z dôvodov zlých životných podmienok, rasizmu a prenasledovania. Po čase Rómovia pochopili, že týmto smerom cesta nevedie a z dlhodobého hľadiska to nemá perspektívu. Prispeli k tomu hlavne útrapy a starosti, ktoré museli prekonať pri vybavovaní potrebných dokladov, pobyte v azylových centrách a následnej deportácii domov. Po návrate domov sa zvyčajne vrátili do ešte väčšej chudoby a neistoty, v akej boli predtým.

Po hromadných emigráciách začala nová etapa, kedy odchádzali prevažne muži za prácou. Vo väčšine prípadov išlo o pomerne vzdelaných Rómov zo strednej vrstvy. Začiatky boli ťažké. Museli prejavovať určitú mieru šikovnosti a pevnej vôle pri vybavovaní potrebných dokladov, zorientovať sa v neznámom svete a v neposlednom rade prekonať jazykovú bariéru. No tí, ktorí boli úspešní, vytvorili zázemie a začali pomáhať aj ostatným. Za prácou do zahraničia začali odchádzať aj Rómovia z nižšej sociálnej vrstvy, zo základným vzdelaním z chudobnejších osád z východného Slovenska. Rómovia, ktorí by si bez pomoci ostatných len ťažko našli a udržali prácu v zahraničí. Pre Rómov je charakteristický pocit spolupatričnosti a ochota si navzájom pomáhať. Aj u nich sa objavujú prípady vydierania, úžerníctva a obchodovania s ľuďmi.

V poslednom období došlo k určitým zmenám a objavuje sa nový trend v emigrácii Rómov. Migrácia opäť nadobúda hromadnejší charakter. Za mužmi odchádzajú aj manželky s deťmi, prípadne odchádzajú celé rodiny v širších príbuzenských vzťahoch. To nesie so sebou ďalšie pozitívne a negatívne sprievodné javy. Najväčšie pozitívum vidíme v zlepšení ekonomickej situácie Rómov. Pravdaže to nemá celoplošný charakter, ani to nie spásanosné a univerzálne riešenie rómskej problematiky. Má však veľa pozitív hlavne v oblasti ekonomickej, sociálnej a aj psychologickej. Mnohým Rómom pracujúcim v zahraničí stúpila životná úroveň. Majú značkové zahraničné autá, opravujú alebo stavajú si nové domy (mnohí si dávajú stavať domy tzv. „na kľúč“), nosia značkové oblečenie a drahé šperky. V mnohých obciach sa zvelaďujú celé osady. Pozitívne sa formuje aj ich vzťah k práci, získavajú pracovné návyky, môžu získať aj odbornú špecializáciu a rozšíriť si jazykové schopnosti a celkový prehľad o dianí sa vo svete.

Okrem pozitív má to aj svoje negatívne stránky. Negatívny dopad to má predovšetkým na vzdelanie a dochádzku rómskych detí. Alarmujúca situácia je vo viacerých školách hlavne na Spiši. Hromadným odchodom rómskych detí klesol počet žiakov, niekde aj takmer o polovicu. Viacerým školám hrozí prepúšťanie učiteľov a rómskych asistentov. Situáciu komplikujú aj problémy s presnou evidenciou žiakov, zvlášť aktuálne to bolo pred začiatkom školského roka. Mnohé školy nevedeli udať presné počty žiakov, pretože Rómovia prihlásili deti až v prvý deň školského roka. Mnohí Rómovia nepočkajú na koniec školského roka, ale prerušia svojim deťom dochádzku v priebehu roka. To všetko má zvyčajne negatívny dopad predovšetkým na školopovinné deti. Musia opustiť známe prostredie, svojich kamarátov. V zahraničí väčšina z nich síce navštevuje školy, majú však problémy adaptovať sa v novom prostredí a hlavne prekonať jazykovú bariéru. Opakované emigrácie a návraty prinášajú so sebou problémy s opätovným zaradením do školského zariadenia a začlenením sa do kolektívu v triede.

Narastajúce sociálne rozdiely medzi Rómami, či už v rámci rodín alebo osád narúšajú tradičné spolužitie. Začína sa tu objavovať závišť, vydieranie, rozmáha sa úžerníctvo. Niektorí „šikovnejší“ Rómovia našli medzery v sociálnom systéme cudzích štátov a naučili sa ho zneužívať. Mnohí zneužívajú svojich rodákov,

za veľké peniaze im sľúbia prácu, realita je však často iná. Prekvitá aj obchod s mladými rómskymi dievčatami, ktoré sa nechajú zaslepiť vidinou lepšieho života.

Záver

Hromadný odchod slovenských Rómov do zahraničia v druhej polovici deväťdesiatych rokov bol vyústením nedostatočne riešenej situácie rómskeho etnika, ktorá sa "rieši" už niekoľko desaťročí. V médiách sa neustále poukazuje na zložitosť, akútnosť a aktuálnosť problému. Na lokálnej úrovni sa dosiahli isté pozitívne výsledky, no vhodné riešenia treba hľadať predovšetkým na celospoločenskej úrovni. Pravdaže nemôžeme očakávať univerzálne riešenie, ktoré zrazu vyrieši všetky problémy. Je to dlhá strastiplná cesta s neistým výsledkom. Nemôžeme sa spoliehať, že to za nás bude riešiť európske spoločenstvo. V prvom rade si musíme urobiť poriadok vo vlastnom štáte a snažiť sa odstrániť objektívne príčiny hromadného odchodu Rómov. Dôležitým bodom je aktívna účasť a spolupráca samotných Rómov na zlepšení ich životných podmienok. Z začať treba v oblastiach, kde je situácia alarmujúca:

V oblasti **bývania** pokračovať v realizácii doterajších projektov výstavby obecných bytov pre Rómov a vo výstavbe finančne nenáročných domov pre Rómov, ktorí žijú v osadách. Podporiť projekty na reálnu výstavbu rodinných domov v rómskych osadách s dočasnou asi 20-ročnou životnosťou, či už z tehál, alebo aj z klasických, na Slovensku niekoľko sto rokov používaných materiálov, ktoré si stavebníci môžu vyrobiť sami zadarmo (napr. kvádre - války z nepálenej hliny a slamy, sušené na slnku alebo rozoberateľných domov z dreva. Nevyhnutnou podmienkou je aktívna spoluúčasť Rómov pri výstavbe domov z viacerých dôvodov. Nadobudnú isté manuálne zručnosti a schopnosti, pracovné návyky, začnú si vážiť dielo svojich rúk a obmedzí sa devastácia bytových jednotiek samotnými Rómami. V drvivej väčšine osád na východnom Slovensku je potrebné zlepšiť vybavenosť a technickú infraštruktúru, alarmujúce sú hygienické podmienky v osadách.

V oblasti **zdravotná starostlivosť** hlavnú pozornosť venovať šíreniu najmä infekčných chorôb medzi Rómami (tuberkulóza, hepatitída, AIDS a pod.). Osobitnú pozornosť venovať boju proti drogovej závislosti u rómskej mládeže. Veľkú pozornosť treba venovať v oblasti osvety v sexuálnej výchove, napr. narastá počet neplnoletých rómskych prvoroďčiek a pod.

V oblasti **kriminalita a bezpečnosť** konštatujeme, že v niektorých lokalitách je vysoké percento najmä drobnej majetkovej kriminality, prepadnutí a úžery. Na rómskej kriminalite sa podieľa vysoká recidíva páchatelov. Do trestnej činnosti sú zapájané aj deti školského veku.

V oblasti **sociálna starostlivosť** v spolupráci s rómskymi štátnymi misionármi aktivizovať záchrannú sociálnu sieť pre Rómov, časť sociálnych dávok presunúť do oblastí, kde ich nebude možné zneužívať úžerníkmi alebo nesvedomitými rodičmi, ale adresne ich dostanú vo forme dennej stravy najmä deti v rómskych osadách.

Do budúcnosti je potrebné urobiť opatrenia, aby opäť nedošlo k hromadnému odchodu Rómov do zahraničia a problémom, ktoré s tým súvisia. Na jednej strane zlepšiť životné podmienky Rómov, na strane druhej ustrážiť organizovanosť a nelegálne pozadie týchto aktivít. V súčasnej dobe globalizácie a otvorenosti trhu práce je prirodzené, že aj samotní Rómovia sa začleňujú do tohto mechanizmu, získavajú odborné spôsobilosti a pracovné zručnosti v zahraničí a pri návrate na Slovensko im prudko rastie životný štandard.

Literatúra:

- BRUBAKER, R. - COOPER, F.: Beyond „Identity“. In: Theory and Society, 29, 2000, s. 1 - 47.
- BRUBAKER, R.: „Ethnicity without Groups“. In: Archives Européennes de Sociologie, XLIII, 2, 2002, s. 163 - 189.
- FINDOR, A.: Čo je „identita“ ?. In: Zborník zo seminára Teoretické prístupy k identitám a ich praktické aplikácie. Bratislava : Veda, 2005, s. 42 - 49.
- HRABKO, J.: Rómovia idú do pekla. In: Slovo, 1, 21, 1999. Dostupné na internete: www.noveslovo.sk.
- JURÁSKOVÁ, M.: Rómovia na ceste do Európskej únie. In: OS 6/2003.
- KOTVANOVÁ, A. - SZÉP, A.: Migrácia a Rómovia. Historické, sociálne a politické súvislosti. Bratislava : Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2002, s. 102.
- KOTVANOVÁ, A. - SZÉP, A.: Najnovšie koncepcie politiky vlády SR vo vzťahu k riešeniu problémov rómskych komunít (1998 - 2002). In: Vládna politika a Rómovia 1948 - 2002, Bratislava : Slovenský inštitút medzinárodných štúdií, 2003.
- Spoločná informácia ministra vnútra Slovenskej republiky, ministra zahraničných vecí Slovenskej

republiky, riaditeľa Slovenskej informačnej služby a podpredsedu vlády Slovenskej republiky P. Csákyho o opatreniach proti obmedzeniu odchodu Rómov do zahraničia na základe zistení, ktoré predložil riaditeľ Slovenskej informačnej služby Osobitnému kontrolnému výboru NR SR na kontrolu činnosti Slovenskej informačnej služby, 2000. Dostupné na internete: www.rvp.sk.

Zlepšenie postavenia Rómov na Spiši. Správa z riešenia projektu PHARE SR9813.04

VANOVA, J.: Na Západe je Východ (z núdze). Dostupné na internete: www.rpa.sk, 2. 1.2006.

The reasons and consequences of a mass emigration of Romanies into the EU states

In the second half of the 1990s there appeared a new phenomenon in the European space - a mass emigration of the Slovak Romanies into the EU states, especially to the Great Britain, Belgium and Finland. Not only the Slovak, but also many European masmedia have payed a great attention to this problem. The portrait of Slovakia abroad has negatively changed and the country has been considered even an undemocratic and racist. The situation has also been getting complicated by establishing and following withdrawal of visa requirement. The situation roused the resentment of the Slovak citizens and perplexed the traveling into the EU states. This condition, however, has revealed many limitations within the migration politics of the EU as a whole. It has also pointed at bad living conditions of Romanies in Slovakia and at their own passivity and illegal background what had initiated their mass leaving. At present Romanies are still migrating for job abroad, but not of a mass character. The open market enables them to find work and to change their actual lifestyle.